

แนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน
ในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ
เพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน*
FUND MANAGEMENT GUIDELINES FOR EFFECTIVE ELEMENTARY
SCHOOL LUNCHES TO REDUCE MALNOURISHED STUDENTS'
PROBLEMS

สุบัน พรเวียง

Suban Pornwiang

มนต์ภัส มโนการณ

Monnapat Manokarn

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University, Thailand

E-mail: suban.p@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน 2) พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนและ 3) ถอดบทเรียนและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการบริหารจัดการกองทุน ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน มี 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาสภาพปัญหา จากผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 216 คน โดยการประชุมและการสัมภาษณ์ 2) พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนและตรวจสอบแนวทาง โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการและการสนทนากลุ่ม จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 60 คน นำแนวทางไปทดลองใช้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถานศึกษาเป้าหมาย จำนวน 52 แห่ง โดยใช้การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการรายงานผลการดำเนินงาน 3) ถอดบทเรียนและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 156 คน โดยใช้การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า สภาพปัญหาการดำเนินงาน ได้แก่ งบประมาณล่าช้า ใช้ข้อมูลสารสนเทศน้อย แนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ โรงเรียนควรมีข้อมูลสารสนเทศที่พร้อมใช้ มีแนวทางการบริหารที่ชัดเจน ผลการพัฒนาแนวทางพบว่า มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน และ เงื่อนไขความสำเร็จ จำแนกเป็นระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ

* Received 17 February 2021; Revised 7 August 2021; Accepted 12 August 2021

ผลการประเมินความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.66) และความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.64) โดยรวมอยู่ในระดับมาก การทดลองใช้ พบว่า ความสามารถในการดำเนินงานตามแนวทางที่ได้พัฒนาขึ้น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.69) อัตราภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน ลดลงร้อยละ 2.91 การประชาสัมพันธ์และความพึงพอใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.76) ผลการถอดบทเรียนและจัดทำข้อเสนอแนะ พบว่า สถานศึกษามีแนวทางปฏิบัติที่ดีในการแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการ ผู้แทนคณะกรรมการบริหารจัดการกองทุน ควรเป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายอย่างเป็นทางการ

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารจัดการ, กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน, ภาวะทุพโภชนาการ

Abstract

The objectives of this research article were to 1) studying problems of elementary school lunches, 2) developing fund management guidelines for elementary school lunches, and 3) learning lessons and prepare suggestions for school lunch fund management. This research is mixed-method research. The research process consisted of 3 steps; 1) studying problems with 216 people; the school administrators, teachers, and experts by meeting and interview. 2) developing guidelines of fund management for elementary school lunches and review guidelines using workshops and group discussions with 60 experts and try out guidelines with relevant agencies and 52 target schools by a feasibility assessment, possibility, and performance reporting. 3) learning lessons and prepare policy suggestions with the 156 administrators and teachers using dialogue. The data analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis. The research results were as follows; The problems: the government managed budget lately, the schools didn't manage the school lunch project effectively. The guidelines for school lunch management; schools should have the information available, and the management guidelines are clear. The guidelines have 5 components: principle, objectives, operation, result, and success conditions classified into policy level and operational level. The overall results of suitability ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.66) and possibility ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.64) of developing the management in each aspect revealed at a high level. Using guidelines, the ability to operate according to the developed guidelines overall is at a high level. ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.69). The rate of malnourished students'

problems reduced by 2.91%; Public relation was used in various methods, the satisfaction of stakeholders was at a high level ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.76). The results of learning lessons and prepare suggestions found that; schools have good practices to reduce malnutrition problems; the fund management committee's representative should be the person who is officially assigned.

Keywords: Management Approach, School Lunch Project Fund, Malnutrition

บทนำ

พระราโชวาทในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเนื่องในพิธีเปิดการประชุมโภชนาการแห่งเอเชีย ครั้งที่ 4 เมื่อวันอังคารที่ 1 พฤศจิกายน 2526 ความตอนหนึ่งว่า “...แม้ในประเทศไทยซึ่งได้ชื่อว่า เป็นอยู่ข้าว อยู่น้ำของเอเชีย ก็ยังมีปัญหาของการขาดอาหาร ปัญหาทางสุขภาพอนามัย การเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ที่น่าจะรักษาหรือป้องกันได้ โดยการปฏิบัติให้ถูกต้องในเรื่องอาหารการกินความสะอาด สุขลักษณะ สิ่งแวดล้อม เหล่านี้ เป็นต้น นอกจากนั้น เด็กมีจำนวนไม่น้อยมีสภาพการขาดอาหาร เนื่องจากพ่อแม่ไม่ทราบถึงวิธีการเลี้ยงดูที่เหมาะสม ปฏิบัติกันไปตามความเคยชิน หรือขนบธรรมเนียมที่ได้รับการสั่งสอนมาชั่วลูกหลาน แสดงให้เห็นถึงความไม่เข้าใจว่า อาหารและโภชนาการเป็นรากฐานสำคัญของสุขภาพอนามัยตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา...” (สำนักงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน, 2559) จากพระราโชวาทในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีความห่วงใยในด้านสุขภาพอนามัยของเด็กที่ควรจะต้องสมบูรณ์แข็งแรงและเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวด 1 มาตรา 6 กล่าวไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และหมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาในมาตรา 10 การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542)

จากความจำเป็นและความสำคัญของอาหารที่มีต่อประชากรในวัยเรียนดังกล่าว รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยจึงได้ตระหนัก และให้ความสำคัญของการได้รับสารอาหารที่มีคุณค่ามีประโยชน์ตามหลักโภชนาการ ตลอดจนมุ่งที่จะแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการของเด็กเพื่อส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้รับอาหารอย่างถูกต้องตามหลักโภชนาการ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในวัยเรียนระดับประถมศึกษา จึงกำหนดให้มีการจัดโครงการอาหาร (กลางวัน) ในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้น โดยในปีงบประมาณ 2534 รัฐบาลได้ตระหนักถึงความจำเป็นอย่างจริงจัง และได้เร่งให้มี

การช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน ได้ตราพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2535 ขึ้น มีเป้าหมายโครงการอาหารกลางวัน เพื่อให้ให้นักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีอาหารกลางวันที่มีคุณค่าทางโภชนาการรับประทานทุกวัน ตลอดปี โดยมีวัตถุประสงค์ของกองทุนเพื่อเป็นทุนหมุนเวียน และใช้จ่ายสำหรับการสนับสนุนช่วยเหลือภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและการประชาสัมพันธ์ปัญหาภาวะทุพโภชนาการของเด็ก เพื่อการเรียนรู้เรื่องอาหารและโภชนาการ สร้างเสริมสุขนิสัยในการบริโภคที่เหมาะสมให้โรงเรียนจัดโครงการอาหารกลางวันโดยมีการบูรณาการกับผลผลิตทางการเกษตร และให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในโครงการสร้างผลผลิตสำหรับโครงการอาหารกลางวัน โดยดำเนินการภายใต้กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา ปัจจุบันแม้ว่าหน่วยงานในระดับชาติได้มีความร่วมมือกันในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันอย่างต่อเนื่อง แต่สภาพปัญหาของการดำเนินงานด้านอาหารกลางวันในสถานศึกษายังคงมีปัญหาลักษณะปรากฏมาโดยตลอด เช่น โครงการอาหารกลางวันยังให้บริการไม่ทั่วถึงนักเรียนที่ขาดแคลน งบประมาณดำเนินงานไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่ขาดแคลนจริง ไม่เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบันและมีปัญหาภาวะทุพโภชนาการเพิ่มขึ้น เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัย ญัฐธิกานต์ โสภณโสธ พบว่า การเจริญเติบโตในนักเรียนอายุ 6 - 12 ปี จำนวน 1,492,089 คน จาก 76 จังหวัด นักเรียนมีภาวะอ้วน จำนวน 187,000 คน เตี้ย จำนวน 254,620 คน และ ผอม จำนวน 99,112 คน ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อสุขภาพ นักเรียนที่เตี้ยและผอม จะมีสติปัญญาด้อย เรียนรู้ช้า ภูมิคุ้มกันโรคต่ำ ติดเชื้อได้ง่าย นักเรียนที่มีภาวะอ้วน เสี่ยงต่อการเกิดโรคเรื้อรังต่าง ๆ เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง หัวใจ และหลอดเลือด เป็นต้น (ญัฐธิกานต์ โสภณโสธ, 2559) และสอดคล้องกับข้อมูลเกี่ยวกับภาวะโภชนาการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2559 จำนวน 3,183,239 คน พบว่า นักเรียนยังมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 11.49 ส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 9.83 น้ำหนักสูงกว่าเกณฑ์ คิดเป็น ร้อยละ 16.54 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งเป็นเด็กกลุ่มด้อยโอกาส เด็กที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร พื้นที่เสี่ยง ปี 2559 จำนวน 19,137 คน มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 5.02 ส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 8.33 ตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) จากสภาพและปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน จึงมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินงานทั้งในระดับนโยบายและระดับผู้ปฏิบัติงานในระดับสถานศึกษาทุกแห่งเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบ ติดตามช่วยเหลือและสนับสนุนการแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการ (อ้วน ผอม เตี้ย) ของนักเรียน ได้อย่างต่อเนื่องและปฏิบัติได้จริง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถจะประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและดำเนินงานทั้งระดับสำนักงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถานศึกษา เพื่อกำหนดนโยบาย วางแผนและดำเนินการบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวันหรือโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน ที่มีความเหมาะสม เป็นระบบสอดคล้องกับบริบทและสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีสุขภาพที่แข็งแรง สมบูรณ์ มีภาวะทางโภชนาการที่ดีพร้อมในการพัฒนาศักยภาพและเป็นพลเมืองซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน มีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันและแนวทางการดำเนินงานอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน
3. เพื่อถอดบทเรียนและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันและแนวทางการดำเนินงานอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน ประกอบด้วย 1) ศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา โดยการประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Hearing) จาก ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 198 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 2) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จำนวน 9 โรงเรียน และ 3) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ 1 กรรมการบริหารกองทุน เพื่อโครงการอาหารกลางวันหรือนักวิชาการอิสระซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์และมีผลงานเป็นที่ยอมรับ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารกองทุนหมุนเวียนดีเด่น ปีงบประมาณ 2560 ของกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ได้แก่ ผู้บริหารกองทุนเงินทุนหมุนเวียนการแสดง เหริยภาษาปัมและเงินตราไทย ผู้บริหารกองทุนสิ่งแวดล้อม และผู้บริหารกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.) จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ 3 ผู้บริหารการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ที่มีความรู้และประสบการณ์และมีผลงานเป็นที่ยอมรับเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน การดำเนินงานกองทุน/โครงการอาหารกลางวัน จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบบันทึก การประชุม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ วิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ประกอบด้วย 1) ยกร่างแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน โดยใช้ การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 45 คน 2) ตรวจสอบร่างแนวทางการบริหารจัดการกองทุน เพื่อโครงการอาหารกลางวัน โดยการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง และ 3) ทดลองใช้แนวทาง การบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน เป็นการนำแนวทางการบริหารจัดการ กองทุน ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติไปสู่การปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ จากสำนักงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และ สถานศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการซึ่งมีค่าภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ มาตรฐานที่กำหนด (มากกว่าร้อยละ 10) ปีการศึกษา 2561 จำนวน 52 แห่ง เพื่อศึกษา ความสามารถในการดำเนินงานตามแนวทาง อัตราภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน การประชาสัมพันธ์การลดภาวะทุพโภชนาการด้วยวิธีที่หลากหลายและความพึงพอใจต่อ แนวทาง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบบันทึกการประชุม แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ แบบประเมินความสามารถในการปฏิบัติตาม แนวทาง แบบบันทึกภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน แบบสอบถามการประชาสัมพันธ์การลด ภาวะทุพโภชนาการด้วยวิธีที่หลากหลายและแบบสอบถามความพึงพอใจต่อแนวทาง วิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การถอดบทเรียนและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการบริหารจัดการ กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน โดยใช้การสนทนาริยสนทนา (Dialogue) จากผู้บริหาร สถานศึกษา ครูและผู้รับผิดชอบจากหน่วยงานต้นสังกัด ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ได้มาโดย

การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 156 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันและแนวทางการดำเนินงานอาหารกลางวัน พบว่า สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ การจัดสรรงบประมาณมีความล่าช้า สถานศึกษามีการนำข้อมูลสารสนเทศของโครงการอาหารกลางวันมาใช้ในการดำเนินงานน้อย ขาดการประชุมชี้แจง และวางแผนร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ขาดการประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบด้านผลผลิต กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันและสถานศึกษาขาดแนวทางการบริหารจัดการกองทุนอาหารกลางวันที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน ผลการศึกษาแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษาโดยตรงและให้ทันต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันก่อนเปิดภาคเรียน ควรนำข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นของโครงการอาหารกลางวันมาใช้ในการดำเนินงานให้มากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถานศึกษาควรจัดการประชุมชี้แจง และวางแผน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ควรสนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ควรประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบ ควรพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนอาหารกลางวันที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน ควรมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

2. ผลการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน พบว่า แนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 การดำเนินงาน องค์ประกอบที่ 4 ผลการดำเนินงาน และองค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ และการบริหารจัดการแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ มีรายละเอียดดังนี้

แนวทางการบริหารจัดการ

กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา
ที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน

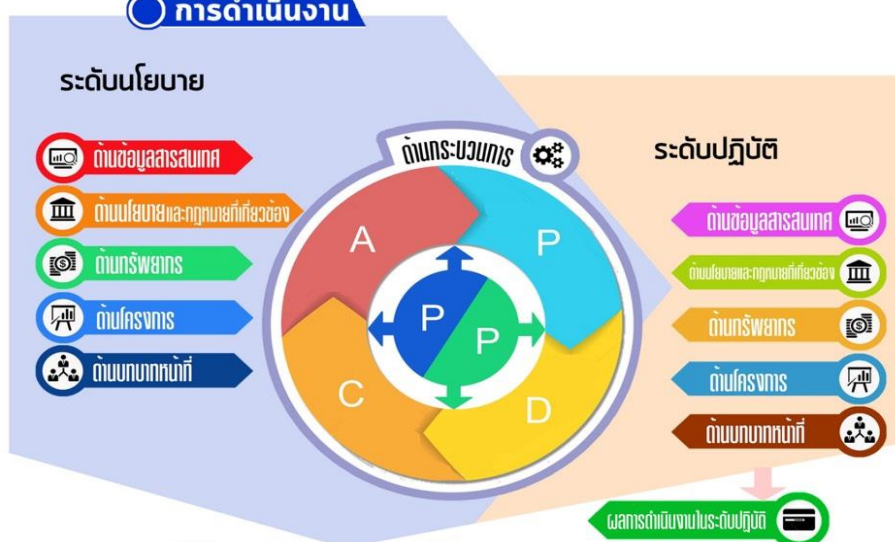
หลักการ

กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา บริหารจัดการ
โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและการประชาสัมพันธ์ เพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้กองทุนฯ สามารถบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและการประชาสัมพันธ์
2. เพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน

การดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน

ผลผลิต

กองทุนฯ สามารถบริหารจัดการ
อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลลัพธ์

นักเรียนมีภาวะทุพโภชนาการลดลง
และมีการดำเนินการประชาสัมพันธ์
ในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย

ผลกระทบ

ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง

เงื่อนไขความสำเร็จ

1-ระดับนโยบาย

2-ระดับปฏิบัติ

ภาพที่ 1 แนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา
ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน

รายละเอียดของแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน มีดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ เป็นสาระสำคัญในการดำเนินงานของแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน โดยมีหลักการ คือ “กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาบริหารจัดการโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและการประชาสัมพันธ์เพื่อลดภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน”

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ เป็นสภาพที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้สำหรับการดำเนินงานตามแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ประกอบด้วย 1) เพื่อให้กองทุนสามารถบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมและการประชาสัมพันธ์ และ 2) เพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน

องค์ประกอบที่ 3 การดำเนินงาน เป็นการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่แนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ได้กำหนดไว้ การดำเนินงานยึดหลักการมีส่วนร่วม (Participation) และการประชาสัมพันธ์ (Public Relations) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Plan) การดำเนินงาน (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุง (Act) จำแนกออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) การดำเนินงานระดับนโยบาย เป็นการปฏิบัติงานตามแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โดยสำนักงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน และในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (สพป.) หรือในระดับหน่วยงานต้นสังกัด ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านข้อมูลสารสนเทศ ด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ด้านทรัพยากร ด้านโครงการ และด้านบทบาทหน้าที่ และ 2) การดำเนินงานระดับปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติงานตามแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ในสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านข้อมูลสารสนเทศ ด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ด้านทรัพยากร ด้านโครงการ ด้านบทบาทหน้าที่ และ ด้านผลการดำเนินงานระดับปฏิบัติ (ผลการดำเนินงานระดับปฏิบัติ พิจารณาจาก ความสามารถในการดำเนินงานตามแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน และจำนวนนักเรียนที่มีภาวะทุพโภชนาการลดลง)

องค์ประกอบที่ 4 ผลการดำเนินงาน เป็นสภาพที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินงานตามแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ของสำนักงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ผลผลิต พิจารณาจาก ความสามารถในการดำเนินงานตามแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) ผลลัพธ์ พิจารณาจาก อัตราภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนจากสถานศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการฯ มีจำนวนลดน้อยลง และมีการประชาสัมพันธ์การลดภาวะทุพโภชนาการด้วย

วิธีที่หลากหลาย และ 3) ผลกระทบ พิจารณาจาก ความพึงพอใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน

องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานตามแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ได้แก่ เงื่อนไขความสำเร็จในระดับนโยบาย (สพฐ.) เช่น กำหนดให้การลดภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนเป็นวาระเร่งด่วน เป็นต้น ระดับปฏิบัติ (สถานศึกษา) เช่น กำหนดให้การลดภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนเป็นวาระเร่งด่วน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญและกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทาง โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการทดลองใช้แนวทาง ทั้งในระดับนโยบาย ได้แก่ สำนักงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และระดับปฏิบัติ ได้แก่ สถานศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 52 แห่ง พบว่า 1) ความสามารถในการดำเนินงานตามแนวทางที่ได้พัฒนาขึ้น โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) อัตราภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนในสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ มีจำนวนลดลงโดยพิจารณาจากจำนวนนักเรียนที่มีน้ำหนักส่วนสูงเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 68.01 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 70.91 (อัตราภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน มีจำนวนลดลงร้อยละ 2.91) 3) การประชาสัมพันธ์การลดภาวะทุพโภชนาการด้วยวิธีที่หลากหลาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ 4) ความพึงพอใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันที่มีประสิทธิภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการถอดบทเรียนและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน พบว่า สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการมีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการ โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 นักเรียนที่มีน้ำหนักต่อส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์ (ผอม) สถานศึกษาใช้กิจกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี เช่น “นิมรราชภัฏวิทยา 2 ส 2 อ” มีสาระสำคัญ ได้แก่ 1) สร้างองค์ความรู้ 2) สู่สุขลักษณะที่ดี 3) อาหารเสริม 4) เพิ่มเติมออกกำลังกาย และ กิจกรรม “SAMKA Model” มีสาระสำคัญ ได้แก่ S: ยุทธศาสตร์, A: เป้าหมาย, M: การบริหารจัดการ, K: สร้างความรู้, A: การปฏิบัติ เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 นักเรียนที่มีส่วนสูงต่ออายุต่ำกว่าเกณฑ์ (เตี้ย) สถานศึกษาใช้กิจกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี เช่น “วัดใหญ่ชัยมงคล โมเดล” มีสาระสำคัญ ได้แก่ 1) ประชุมเพิ่มพูนความรู้ (คัดกรองนักเรียน/จัดอบรมสร้างความเข้าใจ/สำรวจอาหารยอดนิยม) 2) ออกกำลังกายส่งเสริมความสูง สดส่วน สมวัย (จัดหาอุปกรณ์ /กิจกรรมกระโดดเชือก) 3) การนิเทศ ติดตาม และ

กิจกรรม“กอด” Model by KhunJae school มีสาระสำคัญ ได้แก่ 1) ก: กินอาหารที่มีประโยชน์ 2) อ: ออกกำลังกาย 3) ด: ดื่มนมอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 นักเรียนที่มีน้ำหนักต่อส่วนสูงสูงกว่าเกณฑ์ (อ้วน) สถานศึกษาใช้กิจกรรมที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี เช่น “วัดยาง โมเดล” มีสาระสำคัญ ได้แก่ 1) ใช้วงจรการบริหารงานคุณภาพ P D C A และ 2) กิจกรรม A B C D E (A: Attitude คือ การเสริมสร้างเจตคติที่ดี, B: Bright life & Healthy body คือ การดำเนินงานโครงการชีวิตสดใส ในร่างกายที่แข็งแรง, C: Care to 4 Surveillances คือ การมุ่งเน้น 4 ระวัง, D: Declare the result คือ การเผยแพร่ผลการประเมิน, E: Enhancement คือ การพัฒนาระดับวิธีการดำเนินกิจกรรม) และ กิจกรรม “MAEBON MODEL” มีสาระสำคัญ ได้แก่ 1) Mentor: กิจกรรม ที่ปรึกษาปัญหาสุขภาพ, 2) Attitude: กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการดูแลรักษาสุขภาพและโภชนาการ, 3) Exercise: กิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายด้วยกีฬาและนันทนาการ, 4) Build: กิจกรรมพัฒนาการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขภาพ, 5) Organization: กิจกรรมองค์กรสุขภาพ และ 6) Nutrition กิจกรรมส่งเสริมโภชนาการอาหารกลางวัน เป็นต้น

ผลการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการบริหารจัดการกองทุน มีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ 1) ผู้แทนคณะกรรมการบริหารกองทุน ควรเป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายเป็นการเฉพาะอย่างเป็นทางการ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการกำหนดนโยบายหรือการร่วมพิจารณาประเด็นต่างๆ สำหรับการบริหารงานของกองทุน 2) สำนักงานกองทุนฯ ควรกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการสำหรับการสนับสนุนงบประมาณโครงการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาภาวะทุพโภชนาการ (อ้วน ผอม เตี้ย) ที่มีปัญหาเร่งด่วนให้แก่สถานศึกษา โดยผ่านระบบออนไลน์ หรือ Application อย่างเป็นระบบ และ 3) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระทรวงสาธารณสุข ควรร่วมกันจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศน้ำหนัก ส่วนสูง และการคำนวณภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนในทุกสังกัดที่เป็นฐานข้อมูลเดียวกัน และพัฒนา Application ที่สามารถตรวจสอบ และสืบค้นผ่านระบบออนไลน์ได้

อภิปรายผล

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการ สามารถอภิปรายได้ดังนี้

สภาพปัญหาและแนวทางการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน พบว่า การจัดสรรงบประมาณมีความล่าช้า สถานศึกษามีการนำข้อมูลสารสนเทศของโครงการอาหารกลางวันมาใช้ในการดำเนินงานน้อยมาก ขาดการประชุมชี้แจง และวางแผนร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ขาดการประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบด้านผลผลิต กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันและ

สถานศึกษาขาดแนวทางการบริหารจัดการกองทุนอาหารกลางวันที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน แนวทางการดำเนินงาน รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษาโดยตรงและให้ทันต่อการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันก่อนเปิดภาคเรียน ควรนำข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นของโครงการอาหารกลางวันมาใช้ในการดำเนินงานให้มากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสถานศึกษาควรจัดการประชุมชี้แจง และวางแผน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ควรสนับสนุนให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ควรประชาสัมพันธ์โครงการ/กิจกรรมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบ ควรพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนอาหารกลางวันที่มีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน ควรมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันจะเห็นว่ามีเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ต่อกันในเชิงระบบ หากจุดเริ่มต้น ได้แก่ งบประมาณ ข้อมูลสารสนเทศสำหรับการดำเนินงานไม่เพียงพอ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจหรือเพียงพอ ขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนก็จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการ ซึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อผลผลิตที่ต้องการให้เกิดขึ้น ดังนั้นแนวทางที่ได้จากการศึกษาจึงสะท้อนถึงปัญหา ความต้องการและแนวทางที่เกิดขึ้นจริงและจะเป็นทางออกของการแก้ไขทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในเชิงอนาคตได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชนก แสนดิยศ พบว่า ปัญหาของการบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในพื้นที่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ด้านงบประมาณที่ได้รับจัดสรรล่าช้าและไม่ต่อเนื่อง งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน (ชนก แสนดิยศ, 2558) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฐธิดา สโกลโส พบว่า สภาพการดำเนินโครงการอาหารกลางวันก่อนดำเนินการพัฒนา ไม่สามารถตอบสนองนโยบายของรัฐได้เท่าที่ควร โดยเฉพาะปัญหาเด็กที่มีภาวะทุพโภชนาการเนื่องจาก บุคลากรที่ขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันที่จะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องส่งผลให้เด็กนักเรียนขาดโอกาสที่จะได้รับบริการอาหารกลางวันอย่างพอเพียงและถูกหลักโภชนาการ จึงควรมีการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานหรือการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพมีขั้นตอนที่ชัดเจน (ณัฐธิดา สโกลโส, 2559)

การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน พบว่าแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน และเงื่อนไขความสำเร็จสำหรับการดำเนินงาน เป็นการดำเนินงานโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม (Participation) และการประชาสัมพันธ์ (Public Relations) ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

การวางแผน (Plan) การดำเนินงาน (Do) การตรวจสอบ (Check) และ การปรับปรุง (Act) จำแนกการดำเนินงานออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ โดยรับผิดชอบการดำเนินงาน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านข้อมูลสารสนเทศ ด้านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ด้านทรัพยากร ด้านโครงการ ด้านบทบาทหน้าที่ และ ด้านผลการดำเนินงานในระดับปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แนวทางที่ได้พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้า การเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและข้อเท็จจริงจากผู้ปฏิบัติโดยตรงทั้งในระดับนโยบาย ระดับเขตพื้นที่ และระดับสถานศึกษา จากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายครอบคลุมทุกมิติ และเป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี แนวคิดทางการบริหาร โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นได้ร่วมให้ข้อมูลที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงจึงทำให้ได้แนวทางการบริหารจัดการที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นประโยชน์มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก จึงเกิดความสมบูรณ์ มีองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อยที่มีความชัดเจน สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เป็นระบบและมีการกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุภาภรณ์ กิตติรัชฎานนท์ พบว่า รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างโอกาสและคุณภาพของผู้เรียนโดยใช้การเรียนรู้ทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้ผ่านการนำไปใช้และมีผลการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดคุณภาพอย่างแท้จริง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล 5) เงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้ (สุภาภรณ์ กิตติรัชฎานนท์, 2558) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของพรพิพัฒน์ ตั้งจิตวัฒนากุล ซึ่งได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา พบว่า มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ของการพัฒนา 3) แผนงาน 4) ผู้ที่เกี่ยวข้อง 5) คุณลักษณะและตัวบ่งชี้ 6) กระบวนการพัฒนา และ 7) ผลที่ได้รับจากการพัฒนา โดยผลการทดลองใช้แนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน ที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนจากหน่วยงานที่นำแนวทางไปใช้ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ พบว่า ด้านผลผลิต ได้แก่ ความสามารถในการดำเนินงานตามแนวทาง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านผลลัพธ์ ได้แก่ ภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน มีจำนวนลดลงร้อยละ 2.91 และมีการประชาสัมพันธ์การลดภาวะทุพโภชนาการด้วยวิธีที่หลากหลาย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านผลกระทบ ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามแนวทาง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แนวทางที่ได้พัฒนามีขั้นตอนสำหรับผู้เกี่ยวข้องที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ อย่างถูกต้อง ชัดเจนและเป็นระบบ มองเห็นความเชื่อมโยงและภาระและขอบข่ายงานต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปลายทาง ส่งผลให้เป้าหมายด้านผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และส่งผลให้นักเรียนมีน้ำหนักส่วนสูงเป็นไปตามเกณฑ์

มาตรฐานของกรมอนามัยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2.9 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง (พรพิพัฒน์ ตั้งจิตวัฒนากุล, 2560) สอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนารูปแบบของ บุญชม ศรีสะอาด ได้กล่าวว่า การพัฒนารูปแบบนั้น อาจกระทำได้ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อน เป็นรูปแบบตามสมมติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วในเรื่องเดียวกันหรือเรื่องอื่น ๆ และผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สภาพ สถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรนั้น เพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสม ผู้ศึกษาควรกำหนดหลักการในการพัฒนารูปแบบอย่างชัดเจน เช่น เป็นรูปแบบที่ไม่ซับซ้อนสามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย ตัวแปรในแบบมีน้อยตัวแต่สามารถอธิบายผลได้มาก ในการวิจัยบางเรื่องจำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความถูกต้องเหมาะสม ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ จำเป็นต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นนั้น ถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบของผู้อื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้ว หรือแม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ บางครั้งจึงใช้คำว่าทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวทางที่มีความเหมาะสมถูกต้องตามหลักทางวิชาการ มีขั้นตอนชัดเจน จะสามารถนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง และบรรลุตามเป้าหมายของแนวทางที่กำหนดไว้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

การถอดบทเรียนและการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน พบว่าสถานศึกษามีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการตามสภาพปัญหาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง และผู้แทนคณะกรรมการบริหารกองทุน ควรเป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายเป็นการเฉพาะอย่างเป็นทางการ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการกำหนดนโยบายหรือการร่วมพิจารณาประเด็นต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานของกองทุน สำนักงานกองทุน ควรกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการสำหรับการสนับสนุนงบประมาณโครงการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาภาวะทุพโภชนาการ (อ้วน ผอม เตี้ย) ที่มีปัญหาเร่งด่วนให้แก่สถานศึกษา โดยผ่านระบบออนไลน์ หรือ Application อย่างเป็นระบบ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระทรวงสาธารณสุข ควรร่วมกันจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศน้ำหนัก ส่วนสูง และการคำนวณภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนในทุกสังกัดที่เป็นฐานข้อมูลเดียวกัน และพัฒนา Application ที่สามารถตรวจสอบ และสืบค้นผ่านระบบออนไลน์ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เมื่อผู้เกี่ยวข้องได้นำแนวทางไปดำเนินการ ยังมีปัญหาและอุปสรรคที่เข้าร่วมกัน

พิจารณาแล้วได้สรุปว่าหากได้รับการแก้ไข ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงจะทำให้ผลการดำเนินงานสามารถจะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพิ่มขึ้น เช่น การจัดทำข้อมูลสารสนเทศน้ำหนัก ส่วนสูง และคำนวณภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนที่เป็นปัจจุบันจะทำให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว ทศนคติที่ดีของคณะกรรมการที่มีความตระหนักเรื่องสุขภาพของนักเรียนจะทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและการดูแลค่าใช้จ่ายค่าอาหารกลางวันที่ควรแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Michael Ollinger and Joanne Guthrie พบว่า โปรแกรมอาหารกลางวันและอาหารเช้าแห่งชาติของ USDA โรงเรียนจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการรับประกันอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการให้กับนักเรียน และชดเชยมื้ออาหารมอบให้กับหน่วยงาน โดยพิจารณาจากฐานะทางการเงินของเด็ก ซึ่งจำเป็นต้องให้โรงเรียนจัดอาหารเพื่อสุขภาพแก่นักเรียนที่มีรายได้น้อยฟรีหรือลดราคา และจากการพิจารณาที่ตั้งของโรงเรียน ขนาดและปัจจัยอื่น ๆ ยังพบว่า ค่าบริการอาหารของโรงเรียนยังแตกต่างกันไปตามสถานที่ตั้ง (Michael Ollinger and Joanne Guthrie, 2015) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Rethmeyer ได้ศึกษา Characteristics of effective School Foodservice Programs พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและการวัดประสิทธิภาพที่มีความสัมพันธ์กันสูง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ภาพรวมของสถานบริการอาหารของโรงเรียนดำเนินได้ผลดี 2) อาหารที่บริการจากสถานบริการนี้ เป็นอาหารที่มีคุณภาพโภชนาการสูง 3) สถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้มีลักษณะที่ดี 4) สถานบริการอาหารของโรงเรียนนี้ จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของนักเรียน 5) สถานบริการนี้จะส่งผลต่อการสนองความต้องการของคณะกรรมการในท้องถิ่น และ 6) ทศนคติโดยส่วนรวมของนักเรียนในโรงเรียนที่มีโปรแกรมอาหารกลางวันเป็นไปในเกณฑ์ดี โดยผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า สถานบริการอาหารของโรงเรียนต้องปรับบางส่วนให้ตรงกับเป้าหมายของโรงเรียน ทศนคติที่ดีของคณะกรรมการที่ต้องการบริการนักเรียน การชี้แจงให้เห็นข่าวสารกับนักเรียน ฝ่ายบริหารโรงเรียนและชุมชนจะส่งผลต่อการบริการอาหารของโรงเรียน (Rethmeyer, 1988)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผลการถอดบทเรียนและการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนจะเป็น เข้มทิศและเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคตต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียน ทำให้ได้แนวทาง

สำหรับการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพซึ่งมี 5 องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมความเป็นไปได้ สามารถนำไปใช้ในการดำเนินงานทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ และเมื่อนำไปทดลองใช้มีผลการดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน และสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการสามารถจัดกิจกรรมที่พัฒนาเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการตามสภาพปัญหาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งจะเป็นแบบอย่างและขยายผลไปสู่สถานศึกษาอื่น ๆ ต่อไป และหากต้องการแก้ไขปัญหภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งและสร้างระบบการบริหารจัดการด้านภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนอย่างเป็นระบบ จากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ 1) สำนักงานกองทุน ควรมีที่ปรึกษาโครงการที่มาจากทุกภาคส่วนในการให้ข้อเสนอแนะ และติดตาม เพื่อให้การดำเนินงานแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 2) สำนักงานกองทุนหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดสรรงบประมาณหรือหาวัสดุและอุปกรณ์สำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหภาวะทุพโภชนาการของสถานศึกษา ที่มีลักษณะเฉพาะ เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละกลุ่ม เช่น อุปกรณ์สำหรับเด็กอ้วนเพื่อใช้ในการออกกำลังกาย เป็นต้น 3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานระดับจังหวัด ควรแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามการดำเนินโครงการ ที่มาจากเครือข่ายภาคีในพื้นที่ เข้ามาร่วมติดตาม ตรวจสอบ ส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง 4) สถานศึกษาควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการแก้ไขปัญหภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนตามความจำเป็นเร่งด่วน โดยใช้ฐานข้อมูลภาวะทุพโภชนาการของสำนักงานกองทุน และสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าของการพิจารณางบประมาณและจัดสรรงบประมาณได้ตามระยะเวลาที่กำหนด และ 5) สถานศึกษาควรจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศ น้ำหนัก ส่วนสูง ของนักเรียนที่ต้องตามหลักการ ด้วยเครื่องมือที่มีมาตรฐาน และครบถ้วนตามระยะเวลาที่กำหนดและนำผลผลิตมาแก้ปัญหาภาวะทุพโภชนาการอย่างเป็นระบบ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ ควรศึกษาประสิทธิผลของแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภาวะทุพโภชนาการของนักเรียนที่นำไปสู่ความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ชนก แสนตยศ. (2558). การบริหารงานโครงการอาหารกลางวันของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 8(18), 1-10.
- ณัฐธิดา โสภณโส. (2559). ปัญหาการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 2. ใน การประชุมวิชาการ

- และเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2: บูรณาการงานวิจัยใช้องค์ความรู้สู่ความยั่งยืน 17 มิถุนายน 2559 . วิทยาลัยนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การพัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 22(1), 95-113.
- พรพิพัฒน์ ตั้งจิตวัฒนากุล. (2560). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา. วารสารสักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.), 23(1), 38-54.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก, หน้า 4. (19 สิงหาคม 2542).
- สำนักงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวัน. (2559). คู่มือการดำเนินงานกองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). ข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา ปี 2558 -2 559. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุภาภรณ์ กิตติรัชฎานนท์. (2558). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างโอกาสและคุณภาพของผู้เรียนโดยใช้การเรียนรู้ทางไกลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาทางไกล.
- Michael Ollinger and Joanne Guthrie. (2015). Economies of Scale, the Lunch-Breakfast Ratio, and the Cost of USDA School Breakfasts and Lunches. ERR-196. U.S.: Department of Agriculture, Economic Research Service.
- Rethmeyer. (1988). Statistics : An Introductory Analysis (3 nd). New York: Kaper & Row, Publisher.